

TEENUSTE TOOTJAHINNAINDEKSID

Eveli Šokman
Statistikaamet

Eestis alustati teenuste tootjahinnaindeksite väljatöötamist 2005. aastal. Seega on nende ajalugu küllalt lühike. N-ö vanemat venda – tööstustoodangu tootjahinnaindeksit – on arvatud üle kümne aasta kauem. Vaadates maailma, siis osades suurriikides ulatub teenuste tootjahinnaindeksite ajalugu 80. aastatesse ja tööstustoodangu tootjahinnaindeksite oma veel kümneid aastaid varasemasse perioodi.

Teenuste tootjahinnaindekseid on vaja eelkõige rahvamajanduse arvepidamises. Hinnaindeksite abil on võimalik näidata toodangu väärtust ilma hinnamuutuseteta ehk võrrelda toodangu mahu muutust aja jooksul. Hinnamuutuste jälgimiseks ja majandusotsuste tegemiseks kasutavad neid indekseid riigiasutused, ettevõtted ja organisatsioonid nii Eestis kui ka välismaal. Mitmetes riikides, sh Eestis, on teenuste tegevusalade osatähtsus kogumajanduses kasvanud ning need annavad praeguseks üle poole sisemajanduse koguproduktist (SKP).

Teenuste tootjahinnaindeks iseloomustab Eesti teenusepakkujate poolt juriidilistele isikutele müüdud teenuste hindade muutust. Indeks hõlmab nii kodu- kui ka välismaisele turule müüdud teenuseid.

Teenuste tootjahinnaindeksite väljatöötamisel oli arendustöö aluseks tööstustoodangu tootjahinnaindeksite ja tarbijahinnaindeksite arvutamise kogemus. Kuna kõiki teenuste tegevusalasid ei olnud võimalik korraga töösse võtta, siis valiti peamiselt tegevusalad, kus oli olemas varasem eraklientidele osutatavate teenuste indekseid arvutamise kogemus. See tähendas, et kasutati nendes tegevusalades toimivate seaduste, majandusprotsesside ja hinnakujunduse kohta olemas olevat infot. Tegevusalade valikul lähtuti Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorist (EMTAK 2008), mis põhineb Euroopa Liidu klassifikaatoril Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (NACE Rev.2).

Esimesteks tegevusaladeks, millele hinnamuutusi hakati mõõtma, olid juriidilised toimingud (EMTAK 691) ning raamatupidamine ja auditeerimine (EMTAK 692). Järgnesid puhastustegevus (EMTAK 812) ning muu posti- ja kulleriteenistus (EMTAK 532), õhutransport (EMTAK 51) ja sõitjate- ning kaubavedu merel ja rannavetes (EMTAK 501+502). Praeguseks on koostatud hinnaindeksid veel turva-, lao- ning arhitekti- ja inseneritegevuste kohta (vastavalt EMTAK 80, 521 ja 71).

Uuringu metoodika aluseks oli Eurostati ja Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) ühiselt koostatud „Metoodiline juhend teenuste tootjahinnaindeksite arendamiseks“ (2005) ning Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) „Tootjahinnaindeksi käsiraamat“ (2004). Peale selle kasutati rahvusvahelistel töökoosolekutel ja interneti vahendusel saadud teiste riikide kogemusi teenuste hinnaindeksite arvutamisel.

Uuringu kogum koosneb Eestis iga aasta lõpul tegutsenud ettevõtetest Statistikaameti statistilise profiili alusel. Hinnaindeksid arvutatakse iga tegevusala kohta eraldi ja seepärast on ka ettevõtete valimid võetud iga tegevusala kohta eraldi. Sõltuvalt tegevusala ettevõtete iseloomust ja müügitulust on valitud sobiv valimi võtmise meetod. Kasutatud on tõenäosusliku suurusega proportsionaalset valikut või ekspertvalikut.

Hindade kogumisel ja indekseid arvutamisel on kasutatud samasuguseid meetodeid kui tööstustoodangu tootjahinnaindeksite arvutamisel. Kasutusel on Laspeyresi indeksi valem. Ettevõtete küsimustikud on koostatud iga tegevusala kohta eraldi. Andmeid küsiti ligikaudu 250 ettevõttelt. Iga kuu kogutakse hinnad detailselt kirjeldatud teenustele. Ettevõtted valivad esmalt välja müügitulus suurima osatähtsusega teenused (nt 3–5 teenust), millele on võimalik aruandlusperioodi jooksul hinda esitada, ning kirjeldavad neid teenuseid võimalikult

üksikasjalikult, et järgmisel kuul esitada hind täpselt sama teenuse kohta. Kirjutatakse välja olulisemad hinda mõjutavad tingimused. Kui teenuse hind või kirjeldus erineb oluliselt eelmise kuu omast, siis tuleb kirjutada põhjused. Hind esitatakse ilma käibemaksuta ning eraldi näidatavate kuludeta (nt kindlustus, transport). Mõnedel juhtudel kasutatakse ka keskmist või hinnakirja hinda. On tegevusalasid, kus saab mõõta ainult töötaja töötunni hinda. Tähelepanelik tuleb olla ka kombineeritud teenuste puhul, kus pakutav teenustebukett koosneb mitme erineva tegevusala teenustest (nt laondus ja logistika). Kuna iga tegevusala ja selles tegutsevad ettevõtted on omamoodi unikaalsed, siis on jõudumööda tehtud koostööd erialaliitudega ning vesteldud ettevõtetega leidsid optimaalseid lahendusi hinnaindeksite arvutamiseks. Selleks, et ettevõtteid mitte liigselt koormata, kasutatakse ka internetis olevaid hinnakirju. Andmete edastamist kergendab elektrooniline andmete edastamise võimalus. Ettevõtteid esitasidki andmed enamjaolt Statistikaameti veebikeskkonna kaudu.

Järgnevalt vaatame erinevate teenuste tootjahinnaindeksite aastamuutuseid. Tabelis 1 on näha tegevusalade indeksite muutused võrreldes eelmise aastaga alates esimesest võimalikust perioodist. Mitmel tegevusalal algas hindade langus 2009. aastal. Madalseis püsis 2010. aastal. Alates 2010. aasta lõpust algas tasapisi taastumine, mis on jätkunud 2011. aastal.

Tabel 1. Teenuste tootjahinnaindeksite muutus võrreldes eelmise aastaga, 2007–2011

Table 1. Services producer price indices, change over previous year, 2007–2011

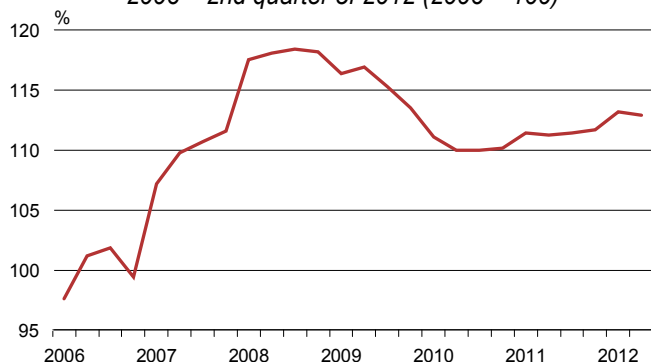
(protsenti – percentages)

Tegevusala	2007	2008	2009	2010	2011	Economic activity
Arhitekti- ja inseneritegevuste, teimimise ja analüüsi teenused	-	-	-	-	5,1	Architectural and engineering activities, technical testing and analysis services
Kullerteenused	-	-	4,6	0,1	11,1	Courier services
Turvateenused				-3,0	-2,3	Security services
Juriidiliste toimingute ja arvepidamise teenused	9,8	7,5	-2,1	-4,5	1,0	Legal and accounting services
Veetransporditeenused	0,3	11,3	-3,1	-10,7	2,9	Water transport services
Puhastusteenused	-	3,1	-3,7	-2,1	9,0	Cleaning services
Laoteenused	-	-	-	3,9	2,7	Warehousing services

Kolme kõige pikema aegreaga indeksi puhul on selgelt näha langus ajavahemikul 2009–2010. Juriidiliste toimingute ja arvepidamise teenuste hindade langus ja taastumine on sujuvam kui veetranspordi ja puhastusteenuste osas. Veetransporditeenuste hinnad on muutustele kiiresti reageerinud, kuid alles 2012. aasta teiseks kvartaliks on hinnad jõudnud tagasi 2006. aasta tasemele. Puhastusteenuste hinnad saavutasid 2007. aasta taseme 2010. aasta lõpuks ning jätkavad tõusu. Ülevaate muutustest annavad ka joonised 1–3.

Joonis 1. Juriidiliste toimingute ja arvepidamise teenuste tootjahinnaindeksi muutus Eestis, 2006 – 2012 II kvartal (2006 = 100)

Figure 1. Change in the producer price index of legal and accounting services in Estonia, 2006 – 2nd quarter of 2012 (2006 = 100)



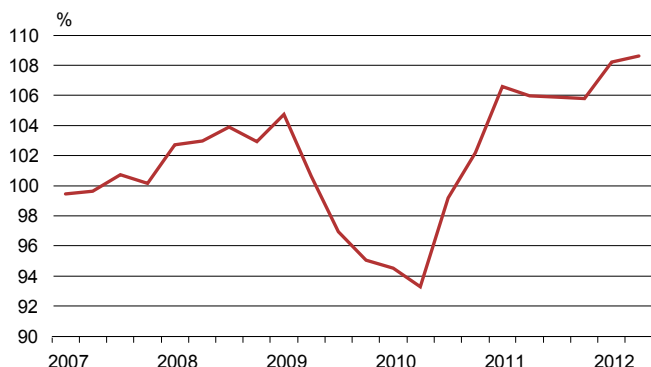
Joonis 2. Veetransporditeenuste tootjahinnaindeksi muutus Eestis, 2006 – 2012 II kvartal (2006 = 100)

Figure 2. Change in the producer price index of water transport services in Estonia, 2006 – 2nd quarter of 2012 (2006 = 100)



Joonis 3. Puhastusteenuste tootjahinnaindeksi muutus Eestis, 2007 – 2012 II kvartal (2007 = 100)

Figure 3. Change in the producer price index of cleaning services in Estonia, 2007 – 2nd quarter of 2012 (2007 = 100)

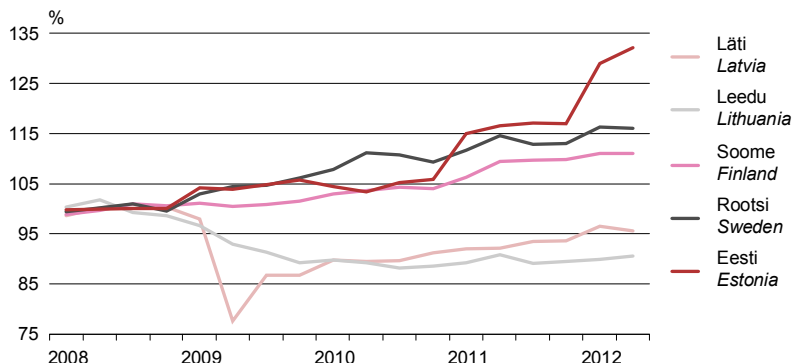


Kuller-, turva- ja laoteenuste kohta on toodud Eesti, Läti, Leedu, Soome ja Rootsi andmed, mis pärinevad Eurostati andmebaasist, kus baasperioodiks on 2006. aasta. Andmete võrdlemiseks on teiste riikide indeksid arvatatud samale baasperioodile kui Eesti omad.

Kullerteenuste indeks on püsinud Eestis sarnasel tasemel Soome ja Rootsi indeksiga, kuid on kasvanud märgatavalt 2012. aasta I kvartalis. Läti ja Leedu kullerteenuste hinnad aga ei ole saavutanud veel 2008. aasta taset (joonis 4).

Joonis 4. Kullerteenuste tootjahinnaindeksi muutus Eestis ja valitud riikides, 2008 – 2012 II kvartal (2008 = 100)

Figure 4. Change in the producer price index of courier services in Estonia and nearby countries, 2008 – 2nd quarter of 2012 (2008 = 100)

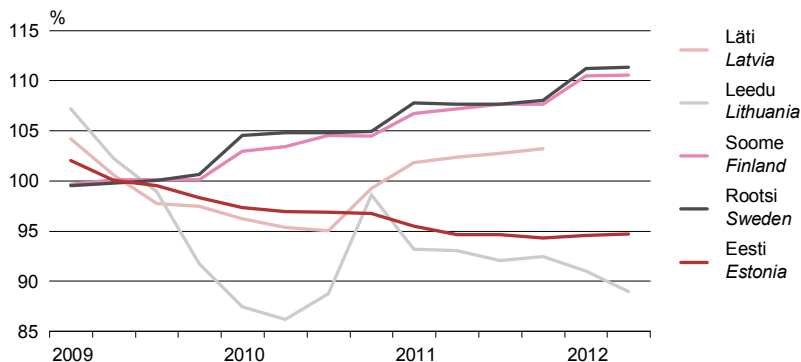


Allikas/Source: Eurostat

Eesti turvateenuste tootjahinnaindeksi aegrida on suhteliselt lühike, kuid näitab ajavahemikus 2009. aastast kuni 2012. aasta II kvartalini stabiilset hindade langust. Langustrendi on näha ka Leedu andmetest. Samas on rahulikku hindade kasvu iga aasta I kvartalis näha Soomes ja Rootsis (joonis 5).

Joonis 5. Turvateenuste tootjahinnaindeksi muutus Eestis ja valitud riikides, 2009 – 2012 II kvartal (2009 = 100)

Figure 5. Change in the producer price index of security services in Estonia and nearby countries, 2009 – 2nd quarter of 2012 (2009 = 100)

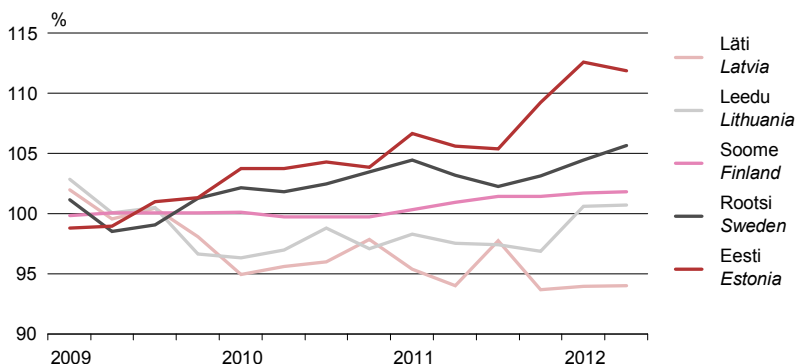


Allikas/Source: Eurostat

Eesti laoteenuste tootjahinnaindeksi aegrida on samuti suhteliselt lühike ja näitab ajavahemikus 2009. aastast kuni 2012. aasta II kvartalini hindade kasvu. Võrdluseks on toodud naaberriikide laoteenuste tootjahinnaindeksid, mis on püsinud suhteliselt stabiilsed Soomes, Rootsis ja Leedus (joonis 6).

Joonis 6. Laoteenuste tootjahinnaindeksi muutus Eestis ja valitud riikides, 2009 – 2012 II kvartal (2009 = 100)

Figure 6. Change in the producer price index of warehousing services in Estonia and nearby countries, 2009 – 2nd quarter of 2012 (2009 = 100)

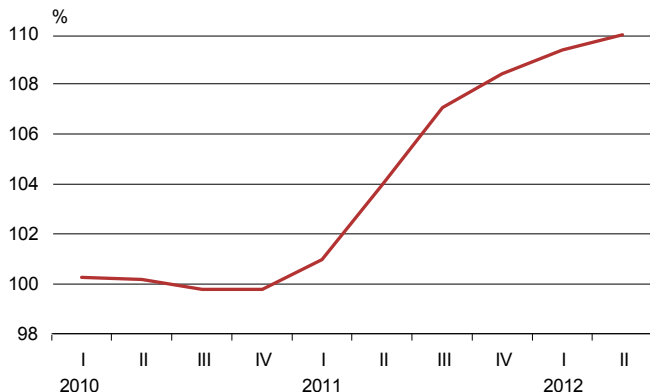


Allikas/Source: Eurostat

Kõige uuem on arhitekti- ja inseneritegevuste, teimimise ja analüüsi teenuste indeks ning selle puhul on 2011. aasta algusest näha hindade kasvu (joonis 7).

Joonis 7. Arhitekti- ja inseneritegevuste, teimimise ja analüüsi teenuste tootjahinnaindeksi muutus Eestis, 2010 – 2012 II kvartal (2010 = 100)

Figure 7. Change in the producer price index of architectural and engineering activities, technical testing and analysis services in Estonia, 2010 – 2nd quarter of 2012 (2010 = 100)



Eesmärk on arvutada kokku kõigi teenuste tootjahinnaindeks. Praegu ei ole võimalik seda veel teha, sest mitmete tegevusalade (kaubavedu maanteel, reklaamindus jm) kohta ei ole indekseid veel koostatud. Väljatöötamisel on telekommunikatsiooni ning tööhõive teenuste tootjahinnaindeksid. Õhutransporditeenuste tootjahinnaindeksit ei ole võimalik avaldada seoses konfidentsiaalsusega.

Teenuste tootjahinnaindeksid avaldatakse kvartaliindeksina 45 päeva pärast aruandekvartali lõppu.

Allikad Sources

Aruande „... teenuse hind“ koostamise juhend. (2012). Statistikaamet. <http://www.stat.ee/14937> (30.11.2012).

EMTAK 2008. Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator. (2008). Tallinn: Statistikaamet

Eurostati andmebaas. (2012). [e-andmebaas]

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/short_term_business_statistics/data/database (30.11.2012).

Methodological guide for developing producer price indices for services. (2005). Eurostat, OECD.

Producer Price Index Manual, Theory and Practice. (2004). IMF

Statistika andmebaas. Majandus. Hinnad. (2012). [e-andmebaas] <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/04Hinnad/04Hinnad.asp> (30.11.2012).